

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

Приложение към Заповед № РД-486/30.08.2016 г. на Министъра на околната среда и водите

ИНСТРУКЦИЯ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПРИ СЛУЧАИ НА ИЗХВЪРЛЕНИ КИТОПОДОБНИ ПО БЪЛГАРСКОТО ЧЕРНОМОРСКО КРАЙБРЕЖИЕ

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. (1) Настоящата инструкция се издава на основание чл. 11, ал. 1, т. 5 от Закона за опазване на околната среда във връзка с чл. 115, ал. 1, т. 6 от Закона за биологично разнообразие и регламентира административните процедури, реда и начина за осъществяване на ефективно взаимодействие между Министерство на околната среда и водите (МОСВ), Министерството на земеделието и храните (МЗХ), Регионалните инспекции по околна среда и води (РИОСВ) - Бургас и Варна, Българската агенция за безопасност на храните, Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, Института по рибни ресурси към Селскостопанска академия, Института по океанология при БАН, Регионалната дирекция „Гранична полиция“ - Бургас, както и черноморските общини, неправителствените организации, институтите, университетите, третите лица, които притежават валидно разрешително, издадено по реда на Глава трета, Раздел VI от Закона за биологично разнообразие и Наредба № 8 от 12.12.2003 г. за реда и условията за издаване на разрешителни за изключенията от забраните, въведени със Закона за биологичното разнообразие за животинските и растителните видове от приложение № 3, за животинските видове от приложение № 4, за всички видове диви птици, извън тези от приложение № 3 и приложение № 4 и за използване на неселективните уреди, средства и методи за улавяне и убиване от приложение № 5 (Наредба № 8), което им дава право за процедиране с останки от или с бедстващи живи китоподобни.

(2) Взаимодействието по ал. 1 обхваща следните действия: подаване и приемане на сигнали; реагиране на компетентни органи; мониторинг; последващи действия при случаи на изхвърлени бедстващи и мъртви китоподобни по Българското черноморско крайбрежие, в т.ч. изхвърляния на единични екземпляри, случаи на масова или необичайна смъртност; политика за развитие на капацитета; медийно отразяване; отношения с трети страни и организации.

(3) Настоящата инструкция се основава на задълженията, произтичащи от защитата на китоподобните съгласно чл. 37 от Закона за биологично разнообразие, ангажиментите на България по прилагане на Споразумението за опазване на китоподобните бозайници в Черно море, Средиземно море и съседната акватория на Атлантическия океан (ACCOBAMS), в т.ч. развитие на национална мрежа за изхвърлени китоподобни (“stranding network”) в изпълнение на Резолюция 4.16 „Ръководство за координирана реакция за изхвърлени китоподобни” (Guidelines for coordinated cetacean stranding response) на ACCOBAMS.

Чл. 2. Основни цели на настоящата инструкция са:

1. създаване и прилагане на единна процедура за действие при работа с китоподобни;
2. регистриране в РИОСВ на всички случаи на изхвърлени китоподобни, включително и събиране на съответна съпътстваща информация;
3. ангажиране на всички заинтересовани страни-черноморските общини, концесионери и наематели на плажове и други с отстраняване на останките от китоподобни;
4. незабавно преместване на останките на мъртви китоподобни, намерени в периода от 01.05 до 30.09;
5. осигуряване на условия и насърчаване на научни и ветеринарно-медицински изследвания, които да подобрят познанията за конкретните причини на смъртността при китоподобните и антропогенното въздействие върху тях; оценка на важността на потенциални заплахи чрез анализ на кумулативното въздействие на замърсителите, токсини и др.; по-доброто разбиране на аспекти от тяхната популационна биология и генетика: размножаване, развитие, модели на хранене; определяне на здравния статус и идентифициране на консервационни проблеми;
6. обмен на информация в случаи на кризисни ситуации с черноморските държави (Турция, Грузия, Русия, Украйна, Румъния);
7. своевременно и коректно медийно отразяване и повишаване на обществената осведоменост и съзнание по отношение на китоподобните в Черно море;
8. регулярно докладване от страна на България към MEDACES.

Глава втора

КОМПЕТЕНТНО ВЕДОМСТВО

Чл. 3. (1) Компетентното ведомство по разработване и прилагане на политиката по опазване и мониторинг на популациите на китоподобните, както и управление на мрежата за изхвърлени китоподобни, е МОСВ.

(2) В рамките на своята компетентност МОСВ:

1. изпълнява координиращи функции на мрежата за изхвърлени китоподобни;
2. съобщава необичайни събития на масова смъртност на ACCOBAMS, международни и български научни институти и/или специалисти по китоподобни, с цел получаване на съдействие и извършване на изследвания, обмяна на опит и друга съответна информация на национално и международно ниво;
3. осигурява своевременно изпращане на данни към Средиземноморска база данни за изхвърлени китоподобни (MEDACES). В случай, че подателят на информацията е лице, което не е част от системата на МОСВ, сверява подадените данни с наличната официална информация в РИОСВ-Бургас или РИОСВ-Варна с цел потвърждаване на информацията;
4. проучва вероятни причини за необичайна или масова смъртност отнасящи се за конкретни случаи;
5. осигурява и съдейства за съхраняването на останки от китоподобни при подходящи условия, в т.ч. в сгради, помещения и други съоръжения, управлявани от РИОСВ, както и консумативи за взимане и фиксиране на проби с цел изследване на причините за смъртта;
6. осъществява координация, логистика, при възможност и финансира: изпращането на пробите към лаборатории, в т.ч. и в чужбина; провеждането на обучения на български специалисти, в т.ч. и с чуждестранни лектори, за извършване на аутопсия на събрания материал в България;
7. издава съответни разрешителни и/или сертификати, съгласно действащото национално законодателство, в т.ч. относно процедиране с живи или с останки от китоподобни по реда на Глава трета, Раздел VI от Закона за биологично разнообразие, както и за пренос на разпознаваеми части, тела или живи екземпляри извън страната по реда на Регламент (ЕО) № 338/97 на Съвета от 9 декември 1996 относно защитата на видовете от дивата флора и фауна чрез регулиране на търговията с тях.

Глава трета

ПОДАВАНЕ НА СИГНАЛИ. КОНТРОЛНИ ОРГАНИ

Чл. 4. (1) Контролните органи по отношение на извършване на процедурите с китоподобните са РИОСВ -Бургас и Варна.

(2) Органите по ал. 1 имат следните задължения:

1. РИОСВ-Бургас регистрира получените сигнали и осъществява теренни проверки на територията от Резовска река до територията на община Бяла включително, а РИОСВ-Варна регистрира получените сигнали и осъществява теренни проверки от община Бяла до границата с Румъния;

2. извършват теренни проверки на максимален брой получени сигнали, като с особено внимание са тези, получени в периода от 01.05 до 30.09, както и при събития с необичайно висока смъртност;

3. реагират незабавно в случаи на сигнали за бедстващи живи китоподобни, при спазване на регламентираната процедура по Глава седма от инструкцията;

4. реагират незабавно в случаи на съобщени данни за умишлено умъртвяване на китоподобни, като при извършване на огледа и по тяхна преценка уведомяват органите на МВР;

5. реагират незабавно в случаи на съобщени данни за свеж труп, който е подходящ за аутопсия и други специализирани изследвания и извършват незабавна координация с МОСВ, Областна дирекция по безопасност на храните (ОДБХ), Института по рибни ресурси и/или Института по океанология с цел намиране на възможност за неговото незабавно транспортиране и съхраняване. В случай на осигурен достатъчен брой замразени китоподобни, описаната процедура може и да не бъде изпълнена;

6. при всяка теренна проверка попълват полеви бланки с биометрични данни за изхвърлени мъртви китоподобни, съгласно Приложение № 1А и/или 1Б;

7. поддържат стандартизирана електронна база данни с всички регистрирани от конкретния РИОСВ случаи;

8. осигуряват стриктно спазване на зададените условия по всички издадени разрешителни по реда на Глава трета, Раздел VI от Закона за биологично разнообразие.

Чл. 5. (1) РИОСВ приема сигнали 24 ч. в денонощието чрез посочените контакти в Приложение № 3, предприема действия от 9 до 18 ч. всеки ден, а при реална невъзможност - в рамките на следващия ден. В случаи на бедстващи живи екземпляри и при съмнения за умишлено умъртвяване, действията се предприемат незабавно.

(2) Неправителствени организации, общини, институти, университети, физически лица и други, които имат издадено разрешително по реда на Глава трета, Раздел VI от Закона за биологично разнообразие, трябва да спазват условията по издадените им разрешителни, като при намиране на бедстващ или мъртъв екземпляр уведомяват своевременно съответната РИОСВ.

Чл. 6. (1) При обективна невъзможност на служител на РИОСВ да се отзове на проверка на място и когато не са налични обстоятелства по чл. 4, ал. 2, т. 3, 4 или 5, същият следва да даде инструкции за действие на сигналоподателя, квалифицираните представители на съответните черноморски общини, ветеринарни лекари и/или ползватели на разрешителни за дейности с китоподобни, издадени по реда на Глава трета, Раздел VI от Закона за биологично разнообразие и Наредба № 8.

(2) В случай на наличие на обстоятелствата по ал. 1, сигналоподателят следва да изпълни указанията на служителя на РИОСВ, а съответните лица, организации или общини трябва да изпълнят тази част от действията, описани в Глава пета и Глава шеста от настоящата инструкция, за които имат компетенции.

(3) В случай на наличие на обстоятелствата по ал. 1, съответните лица, организации или общини изпращат в РИОСВ попълнени полеви бланки, съгласно Приложение № 1А и/или 1Б на хартиен носител или по електронна поща в срок до 2 работни дни след регистриране на случая,

а при обективна невъзможност за това, подават своевременно към съответния РИОСВ информацията за всеки изхвърлен мъртъв екземпляр, описана в чл.10, ал. 2.

Чл. 7. (1) РИОСВ създава, поддържа и актуализира списък на квалифицираните представители на съответните черноморски общини и ведомствата по чл. 1, ал. 1, ветеринарните лекари и ползвателите на разрешителни за дейности с китоподобни, издадени по реда на Глава трета, Раздел VI от Закона за биологично разнообразие и Наредба № 8, които имат възможност да реагират на подадени сигнали.

(2) Списъкът по ал. 1 съдържа данни за контакт, възможност за реакция в извънработно време, празнични и почивни дни, териториален обхват на действие;

(3) Списъците по ал. 1 се публикуват на интернет страниците на съответните РИОСВ.

Глава четвърта

ЗАДЪЛЖЕНИЯ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАБРАНИТЕЛНИ РЕЖИМИ ПО ЗАКОНА ЗА БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ

Чл. 8. (1) Черноморските общини, концесионерите и наемателите на морски плажове, организациите и лицата, извършващи дейност по вземане на намерени мъртви екземпляри или на части от тях, притежаване, отглеждане, пренасяне, превозване, изнасяне зад граница, трябва да притежават валидни разрешителни и/или сертификати, издадени по реда на Глава трета, Раздел VI от Закона за биологично разнообразие и Наредба № 8 и/или Регламент (ЕО) № 338/97.

(2) Задълженията по ал. 1 са валидни за черноморските общини, концесионерите и наемателите на морски плажове, независимо от съществуващите им задължения за санитарно-хигиенно поддържане на съответната крайбрежна плажна ивица, произтичащи от Закона за устройството на черноморското крайбрежие, други нормативни актове или договори.

(3) Информация за изискванията и процедурите по ал. 1 се получава от Министерство на околната среда и водите, дирекция „Национална служба за защита на природата“.

Чл. 9. Организациите и лицата по чл. 8, ал. 1 са длъжни в периода 01.05-30.09 да отстраняват останките от мъртви китоподобни от обществено достъпните плажове, при следване на процедурата по чл. 14, ал. 1, с цел поддържане на санитарно-хигиенни стандарти на крайбрежната плажна ивица по време на летния туристически сезон.

Глава пета

НАБИРАНЕ НА БИОМЕТРИЧНИ ДАННИ, ВЗЕМАНЕ НА ПРОБИ ОТ МЪРТВИ ЕКЗЕМПЛЯРИ И ЗАМРАЗЯВАНЕ НА ЕКЗЕМПЛЯРИ С ЦЕЛ АУТОПСИЯ

Чл. 10. (1) При намиране на останки на китоподобно се снемат биометрични данни и се попълва Приложение № 1А и/или Приложение № 1Б.

(2) При обективна невъзможност да се попълнят Приложенията по ал. 1 се събира следната информация за всеки изхвърлен мъртъв екземпляр:

1. място на изхвърляне (име на плажа, пристанище и т.н.);

2. най-близък ориентир;

3. географски координати (при възможност);

4. дата;

5. вид китоподобно (при възможност за определяне);

6. дължина на екземпляра в см;

7. степен на разложеност от 2 до 5, от които: степен 2 е свеж труп, степен 3 е разлагащ се труп, но органите са по същество непокътнати, степен 4 е напреднала степен на разлагане

(органите са неразпознаваеми), степен 5 е мумифициран труп или са останали единствено скелетни останки;

8. външни наранявания или белези;

9. взаимодействие с човешка дейност (никаква/сблъсък с плавателни съдове, риболовни мрежи и принадлежности, преднамерена, неизвестна);

10. снимки (при възможност), които трябва да включват цялото тяло, главата, челюстите, гръбни перки, опашна перка, област на гениталиите и стари белези;

Чл. 11. (1) Извършването на аутопсии на мъртви китоподобни се извършва от квалифициран ветеринарен лекар, който притежава необходимия опит.

(2) Взимането на биологични проби се извършва от ветеринарен лекар, биолог, еколог или друг специалист с подходящ опит.

(3) Дейностите по чл. 10 и чл. 11, ал. 1 и 2, в частта им взимане на биологични проби и извършване на аутопсии, следва да се извършват по стандартизиран протокол за аутопсия на вида или за взимане на проби с цел постигане на високо качество на изследването.

Чл. 12. (1) Областните дирекции по безопасност на храните (ОДБХ)-Бургас, Варна и Добрич насърчават и подкрепят участието на ветеринарни лекари, като при възможност регламентират начина на участие, командироване, заплащане и т.н.

(2) Частно практикуващи ветеринарни лекари, биолози, еколози или други специалисти с подходящ опит могат да се включат в процеса по взимане на биологични проби и извършване на аутопсии в случай, че притежават валидно разрешително по чл. 8, ал. 1;

(3) Лицата по ал. 2 извършват дейности и съгласно чл. 10.

Чл. 13. (1) Транспортирането и замразяването на свежи екземпляри (степен 2 по скалата на MEDACES) с цел аутопсия се извършва единствено след информиране на съответната РИОСВ.

(2) Указания за налични възможности за място за замразяване на екземпляра се получават от РИОСВ – Варна и Бургас.

(3) След установяване на налична възможност за замразяване на цяло тяло или на отделни части/органи от трупа, преносът на останките трябва да се извърши незабавно, като дейността може да се извърши с всяко едно налично превозно средство. При опаковането и транспортирането на трупа трябва да се осигури необходимото ниво на хигиена и безопасност.

Глава шеста

РАБОТА С ОСТАНКИ НА МЪРТВИ КИТОПОДОБНИ

Чл. 14. (1) След извършване на процедурите по Глава трета и Глава пета от инструкцията, останките на мъртвите китоподобни се унищожават по реда на Закона за ветеринарномедицинска дейност чрез изгаряне в екарисаж или загробване в утвърдена общинска площадка.

(2) До момента на извършване на дейността по ал. 1 се препоръчва екземплярът да бъде поставен в непрозрачен найлонов чувал с цел намаляване на негативната обществена реакция, като бъде оставен на мястото, на което е открит, до осигуряване възможност за неговото извозване.

(3) В случаите, когато служителите на РИОСВ осъществяват теренни проверки, те предоставят непрозрачни найлонови чували, гумени ръкавици за еднократна употреба или брезент, които да бъдат използвани при преноса на мъртви екземпляри.

(4) РИОСВ оказва съдействие при организирането на дейностите по отстраняване на останките от китоподобни, като се свързва със съответната черноморска община или с екарисаж.

Чл. 15. (1) При случаи на изхвърлени китоподобни извън периода 01.05-30.09 и на непосещавани брегови ивици, останките на мястото на намирането им съгласно разпоредбите на

чл. 39, ал. 2, т. 4 от Закона за биологично разнообразие с цел участие в хранителната верига и консумиране от хищници. В този случай останките не се поставят в найлонов чувал.

Глава седма

ПРОЦЕДУРА ЗА БЕДСТВАЩИ ЖИВИ КИТОПОДОБНИ

Чл. 16. (1) При констатиране на случаи на бедстващи живи китоподобни, се уведомява незабавно РИОСВ и се следват съветите по Приложение № 2;

(2) След получаване на сигнала РИОСВ:

1. дава указания в зависимост от конкретните обстоятелства, видимото здравословно състояние на екземпляра и други;

2. поддържа постоянна телефонна връзка и задължително изпраща служител на мястото на инцидента, включително и в извънработно време и в почивни дни;

3. свързва се с компетентните институции, в т.ч. Регионална дирекция „Гранична полиция“-Бургас, Изпълнителна агенция „Морска администрация“, Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури, неправителствени организации и други, които имат технически средства за връщане на екземпляра във водата на подходяща дълбочина и на по-голяма отдалеченост от брега;

4. осигурява снимков материал и при възможност попълването на информация съгласно чл. 10, ал. 1 или 2.

Чл. 17. МОСВ и РИОСВ публикуват информация за оказване на първа помощ и връщане в естествената среда на бедстващи живи китоподобни на интернет страниците си.

Глава осма

ДЕЙСТВИЯ ПРИ НЕОБИЧАЙНА/МАСОВА СМЪРТНОСТ

Чл. 18. (1) При случаи на необичайна/масова смъртност на китоподобни по Българското Черноморско крайбрежие, регистрирани от РИОСВ, освен действията по Глава пета, инспекцията предприема следните действия:

1. организира замразяването на свежи останки;

2. информира на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури за проблема и изискване за предприемане на допълнителни мерки, в т.ч. и съвместни теренни проверки, гарантиращи спазването на чл. 43 от Закона за рибарството и аквакултурите;

3. спира дейности, причиняващи шумово замърсяване, чрез ползване на ниско и височестотни сонари и др., съгласно правомощията ѝ;

4. уведомява МОСВ.

Чл. 19. (1) В случаите по чл. 18, МОСВ съобщава информацията на заинтересованите институции и организации, изброени в чл. 3, ал. 2, които се ангажират да предприемат адекватни действия с цел установяване и отстраняване на причините.

(2) Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури и Регионална дирекция „Гранична полиция“-Бургас осъществяват засилени проверки за осъществяване на незаконен риболов.

Глава девета

РАБОТА С ДОБРОВОЛЦИ

Чл. 20. (1) Насърчава се участието и обучението на доброволци при работа с бедстващи и мъртви китоподобни.

(2) Интересуващите се от доброволческа дейност лица могат да се обърнат към неправителствени организации, към черноморските общини, както и към РИОСВ-Бургас и Варна.

Глава десета

ОТЧИТАНЕ, МЕДИЙНО ОТРАЗЯВАНЕ И ДЕЙНОСТИ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ИНФОРМИРАНОСТТА НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА

Чл. 21. (1) До 01.03 на всяка календарна година Министерство на околната среда и водите изготвя годишен отчет за случаите на изхвърлени китоподобни за предходната календарна година, който публикува на интернет страницата си.

Чл. 22. При медийното отразяване на събитията на изхвърлени китоподобни, вкл. на интернет страниците на ведомства, организации и сдружения се спазва принципа на коректно отразяване на данните.

Чл. 23. Всички ведомства/организации/сдружения, които имат отношение по проблема с изхвърлени китоподобни, се насърчават да информират обществеността, както и целеви групи, чрез публикуване и разпространение на информация за китоподобните в Черно море, в т.ч. начини за реакция при изхвърлени живи и мъртви китоподобни, значение на приулова и методи за неговото намаляване.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 1. По смисъла на тази инструкция:

1. „Китоподобните в Черно море“ са ендемичните подвидове обикновен делфин (*Delphinus delphis ssp. ponticus*), афала (*Tursiops truncatus ponticus*) и муткур (*Phocoena phocoena ssp. relicta*).

2. „Изхвърлено китоподобно“ е изхвърлен екземпляр, който може да бъде мъртъв, ранен, видимо болен или видимо здрав, който е неподвижен на бреговата ивица или е заседнал в плитчина.

3. „Масова смъртност на китоподобни“ е изхвърляне на две (с изключение на майка с малко) или повече китоподобни, което се случва близко във времето и пространството. Случаи на необичайна масова смъртност се определят като такива от експертна оценка.

4. „MEDACES (Mediterranean Database of Cetacean Strandings, www.medaces.uv.es)“ е централизирана научна база данни за изхвърлени китоподобни в Средиземно море, която географски покрива Средиземно море, Черно море и част от Атлантическия океан, които съвпадат с обхвата на ACCOBAMS.

А. Карта за отчитане на изхвърлени/приуловени делфини.

Номер на делфина (по дневника) _____ Дата и време на първата находка _____

Кой е открил (Ф.И.П., адрес, телефон) _____

Дата и време на изследването _____ Кой е изследвал _____

Място на откриването _____

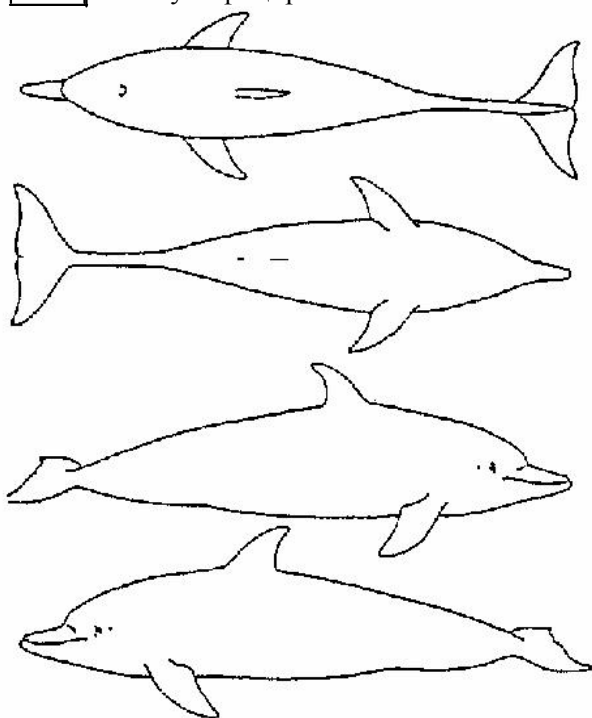
(в км от най-близкия населен пункт,
координати)

Обстоятелства при намирането (изхвърлен на брега, приулов в мрежи и др.) _____

Вид на делфина _____ Пол ☐ Тегло ☐ кг

Състояние в съответствие с кода:

☐ 1 – намерен жив; 2 – свеж труп, без следсмъртни увреждания; 3 – разлагащ се труп, но органите основно цели; 4 – разложени останки, вътрешните органи не се разпознават; 5 – мумифицирани останки или скелет и негови части

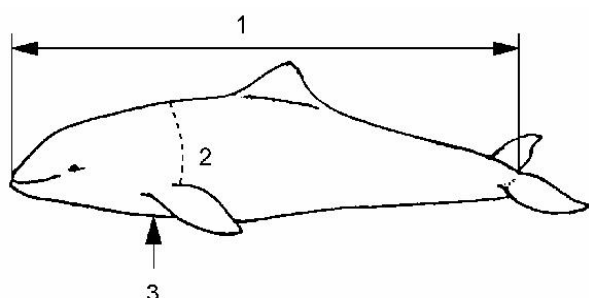
Схематично да се нарисуват и кратко да се пояснят в полетата външните особености на делфина (прижизнени и посмъртни): депигментирани участъци от кожата, следи от мрежи, големи накълвани места, изхабяване, рани и др.

Зъбна
формула
:

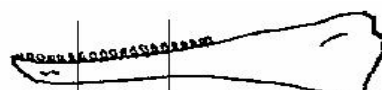
Особености на зъбите (износени, счупени и пр.): _____

Размери:

1. Дължина на тялото см 2. Обиколка на тялото см 3. Дебелина на слоя подкожна мазнина: см

4. Място на вземане на зъбите см

Материал, взет при аутопсията (да се отбележи с **X** или **✓**):

Снимка ☐ Зъби (≥ 4 бр. в 70° етанол) ☐ череп ☐ скелет ☐

Хелминти (в 70° спирт или 10% формалин): трематоди ☐ цестоди ☐ нематоди ☐

Отолити на риби от стомаха (в пликче, да се отбележи количеството)

За лабораторно изследване (само от пресни трупов, код 2 и 3)

За хистология (в 10% формалин)*

б. дробове (4 парч., по едно от горната и диафрагмената части на двата бели дроба) ☐ ☐ ☐ ☐	миокард (2 парч., по едно от стената на лявата и дясна камера) ☐ ☐	Мезентериен лимфен възел (1 парченце) ☐	кожа (2 парч., по едно от гръбната и коремна част) ☐ ☐
белодробен лимфен възел (1 парч.) ☐	далак (1 парч.) ☐	щитовидна жлезата (1 парч.) ☐	скелетна мускулатура (1 парч.) ☐
Ч.дроб (2 парч.) ☐ ☐	език (1 парч.) ☐	тимус (1 парч.) ☐	гръбначен мозък (1 парч.) ☐
подстомашна жлезата (1 парч.) ☐	стомах (3 парч., по едно от всеки отдел) ☐ ☐ ☐	Надбъбречни жлези (двете цели) ☐ ☐	млечни жлези (2 парч.) ☐ ☐
бъбреци (2 парч., по едно от всеки) ☐ ☐	черва (3 кус., по едно от предната, средната и задната част) ☐ ☐ ☐	главен мозък (2 парч., по едно от челната част и малкия мозък) ☐ ☐	полови жлези (2 парч., по едно от всеки семенник; яйчниците цели) ☐ ☐

* Указано е необходимото количество на пробите от външно нормални тъкани с размери около 1 см³ всеки. При патология следва също да се вземат парченца от поразената тъкан (да се допише количеството, например, +2 парч. от аортата)

За токсикология, микробиология и вирусология (замразяване при -20°C, парченца по 50-100 г):

бели дробове ☐	черен дроб ☐	главен мозък (от слепоочната част) ☐	ембрион** (цял) ☐
далак ☐	бъбреци ☐	подкожна мазнина с кожата ☐	скелетни музкули ☐

** Плодът заедно с пъпната връв и плацентата се замразяват цели; не се извършва аутопсия на плода

За бактериология, микология и вирусология (посявки от свежи тъкани):

бели дробове ☐	черен дроб ☐	главен мозък (от слепоочната част) ☐	ембрион** (цял) ☐
далак ☐	бъбреци ☐	подкожна мазнина с кожата ☐	скелетни музкули ☐

За генетика (в ДМСО): 2 парч. неповредена кожа 1,5 x 1 см, без мазнина ☐

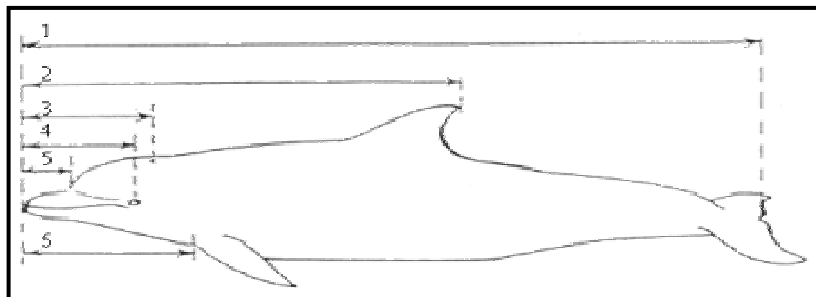
**Б. Форма за докладване към *Mediterranean Database of Cetacean Standings*
(MEDACES)**

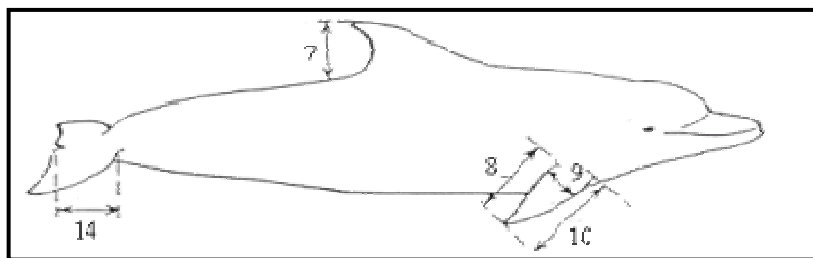
ВИД НА ЕКЗЕМПЛЯРА:.....
(Обикновен делфин, афала, муткур)

РАЗМЕРИ НА ТЯЛОТО

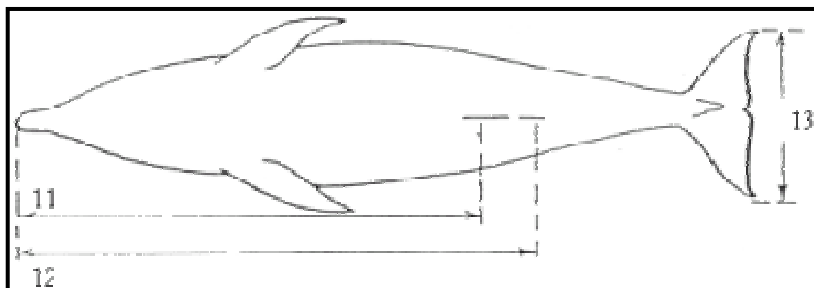
1. Обща дължина			CM
2. Горна челюст до задния край на гръбната перка			
3. До средата на отвора за дишане			
4. До средата на окото			
5. До предната част на челото			

6. До предната част на ръба на гръдната перка		
7. Височина на гръбната перка		
8. Вътрешен размер на гръдна перка		
9. Макс. ширина на гръдна перка		
10. Външен ръб на гръдна перка		

11. Долна челюст до центъра на полов отвор		
12. До центъра на аналния отвор		
13. Ширина на опашката		
14. Дължина на опашката (от врязване до основа)		

Липсващи части от тялото

1. Незаседнали китоподобни, намиращи се в опасна близост до брега

Трябва да се прави разлика между бедстващ делфин и такъв, който сам се приближава към хората. С него трябва да се избягва физически контакт, дори да плува към плажа, да не се храни и докосва. Китоподобните имат силно развито социално и алтруистично поведение и помагат на болни и ранени индивиди като ги пазят и поддържат на повърхността за да дишат. Делфините са диви животни и ако човек се опита да взаимодейства с такъв индивид, може да предизвика агресивна реакция от страна на стадото. Това е валидно особено в случаите, когато се касае за малки пазени от майките си. Женските пазят малките в продължение на няколко дни, дори след като са загинали или мъртво родени.

Най-често случаите по т.1 обхващат т.н. „социални делфини“, които плуват в плитчините пред плажовете. В почти всички случаи това не са бедстващи екземпляри и те ще отплуват сами.

Поради това, спасителни действия по отношение на описаните екземпляри не трябва да се предприемат.

За да се отдалечи делфинът от опасните плитчини, може да се ползва шумът и движението на моторна лодка, която внимателно да се приближи към намиращия се в плитчина екземпляр, за да го накара да отплува във вътрешността на морето. В този случай посоката на приближаването следва да е от брега към морето. Със същата цел могат да се използват и акустични отблъскващи устройства (пингери). При извършване на тези действия наоколо не трябва да има други лодки/джетове/плувци, за да може делфина спокойно да бъде насочен към открито море.

2. Заседнали в плитчините или изхвърлен на бреговата ивица китоподобни

Това са случаите, в които трябва да се окаже помощ. Преди пристъпване към някакво действие инцидентът задължително трябва да се съобщи на Регионална инспекция по околна среда и води (РИОСВ)-Бургас или Варна.

Всички налични данни и обстоятелства трябва да се съобщят на служителя на РИОСВ, който ще даде конкретни инструкции, които трябва да се изпълнят.

Препоръчителните действия в зависимост от състоянието на екземпляра са:

1) **Намаляване на стреса** на изхвърления делфин - манипулациите с екземпляра следва да се извършват от един или двама души, а останалите да стоят на разстояние (минимум 100 м.). Не е желателно приближаването на деца или кучета. Трябва да се пази тишина и да не се правят излишни резки движения. Намаляването на стреса има значение за оцеляването на делфина при по-късното му освобождаване.

2) **Приближаване към бедстващо китоподобно** – подходя се винаги откъм опашния плавник или фронтално откъм муцуната без да се застава отстрани на главата. При всички манипулации да се избягва пипане на главата и муцуната. Човек може да се нарани на зъбите на екземпляра дори и да не бъде нарочно ухапан, както и да бъде одраскан например от опашката. Това в следствие може да предизвика инфекция, поради което се препоръчва в такива случаи да се потърси лекарска помощ.

3) **Ако екземплярът е полегнал на една страна** (китоподобните често засядат на едната си страна, при което съществува риск от задушаване), внимателно трябва да го

обърнете по корем, като се следи да не се притиснат гръдните плавници. Дихателният отвор, представляващ „дупка“, разположена на горната част на главата, не трябва да бъде блокиран. В него не трябва да попада пясък или да се намира под вода. В нито един момент не трябва да се дърпат плавниците или опашката.

4) **Кожата на китоподобните е изключително фина и трябва да се мокри непрекъснато**, защото при изсъхването се напуква и се образуват рани. Добър вариант е да се покрие с напълно мокра кърпа (напр. напоена с вода хавлия), одеяло или морски водорасли, които да задържат влагата и да предпазят кожата от преките слънчеви лъчи и вятъра. **Водата не трябва да попада в дихателния отвор**. Дори организацията по преместването и връщането на екземпляра в морето да отнеме минути, описаните действия трябва да се извършат .

5) **Ако делфинът е изложен на пряко слънчево греене** – трябва да се осигури сянка чрез използване на плажен чадър, тента, шатра и др.

6) **Китоподобните живеят изцяло във водата**. Когато заседнат на брега техните вътрешни органи поемат цялото тегло на тялото и започват да се смачкват (това е валидно в по-голяма степен за по-тежките видове и екземпляри). Ето защо са наложителни някои спешни действия. Ако се налага, екземплярът да престои повече от 10 мин., особено ако е едър, следва да се **изкопаят дупки под гръдните перки (плавници)**. Това дава възможност делфина да се чувства по-комфортно, тъй като не е приспособен за живот на сушата и плавниците не са приспособени за плоски повърхности. **Може да се изкопае дупка под гръдите, която да се напълни с вода**. Това не само ще поддържа долната страна на тялото мокра, но ще намали налягането върху гръдния кош, дробовете и плавниците.

7) **Преместване** - може да стане с носилка, платнище, хавлия или няколкократно сгънат найлон, който може да издържи тежестта на екземпляра, които също трябва да са предварително добре намокрени. Екземплярът се поставя винаги по корем и никога легнал по гръб. При преместването участват няколко души в зависимост от размера и тежестта на екземпляра. Премества се в лодката, с която ще се транспортира, разположен върху носилката, платнището или найлона, в който е поставен. Препоръчва се да се пусне колкото се може по-навътре в морето.

8) **За осигуряване на лодка** следва да се търси съдействие от РИОСВ, от спасителите на плажа, ако са налични такива, от местните рибари или население. Предвид нуждата да се действа бързо за връщане на животното във водата, не е необходимо изчакването на служител на РИОСВ за връщане на екземпляра във водата. Използва се първата и най-близко разположена лодка, която може да се намери по възможност в рамките на до 15 мин. от намирането на екземпляра. От съображение за сигурност размерът и видът на лодката трябва да съответстват на големината на екземпляра. Дребни китоподобни като муткурите, **могат да се пренесат и в по-плитки води на ръце от добри плувци**.

9) **Делфинът не трябва да бъде влачен или избутван по пясъка**, защото ще се увреди кожата му. При никакви обстоятелства **не трябва да се дърпа опашката на екземпляра** тъй като това може да доведе до увреждане на гръбначния стълб и мозък.

10) **След пускането във водата** е добре екземплярът да се поддържа на повърхността, за да не потъне, така че дихателния отвор да остане над водната повърхност. Ако е пуснат от лодка на по-голяма дълбочина и отдалеченост от брега (най-подходящия вариант), тази дейност трябва да се извърши от опитни плувци и при наличие на спасителни жилетки.

11) **Мониторинг. След пускане на екземпляра следва да се проследи поведението му, както и това на наличните в района други китоподобни.** Когато делфинът се почувства достатъчно сигурен, той сам ще отплува в морето.

12) **Не се препоръчва преносът на екземпляра и освобождаването му на друго място от крайбрежието,** дори на кратки разстояния, тъй като екземплярът допълнително се травмира и стресира, което може да бъде фатално за живота му.

13) **На екземплярите не се дава вода и храна.**

14) **Болести, които се предават от делфините на човека (зоонози).** Такива са напр. бруцелоза и морбили. Препоръчваме взимането на предпазни мерки като избягване на контакт с издишванията от и със самия дихателен отвор, както и с други физиологични отделяния от тялото. При действия с китоподобни при възможност да се носят гумени ръкавици. След извършване на манипулации ръцете и другите открити части на тялото трябва да се измият добре.

15) Когато екземплярът е изтощен, дехидратиран, наранен, болен, след неговото връщане във водата, той **може да не оцелее**. Останките впоследствие могат да бъдат изхвърлени от теченията на същото или на друго място. В тези случаи при възможност е препоръчително да бъде извършена аутопсия и други специализирани изследвания, на база на които ще може да се определи причината за смъртта.

КОНТАКТИ

Регионална инспекция по околна среда и води (РИОСВ)		
	<u>Бургас</u>	Варна
Адрес:	ж.к. "Лазур", ул. "Перушица" № 67, ет.3, гр. Бургас 8000	ул."Ян Палах"№ 4, Варна,9000
Интернет страница:	http://www.riosvbs.eu/	http://www.riosv-varna.org/
Ел. поща:	riosvbs@unacs.bg riosvbs_direktor@unacs.bg	riosv-vn@mbox.contact.bg
Телефони за сигнали <u>"Зелен телефон"</u> :		
В работно време от 9 .00 до 17.30:	056 / 813 212	052 / 678 848
Извън работно време:	0889 096 577	0884 290 634
Отдел "Биологично разнообразие, защитени територии и защитени зони":	056/ 813 208	052/678 887

